

Ilustrirani SLOVENEČ

LETO 5 TEDENSKA PRILOGA · SLOVENEČ · ŠT. 198 · Z DNE 1. IX. 20. ŠT. 35

ZADRUŽNICA

ŠTEVILKA

Foto Pelikan

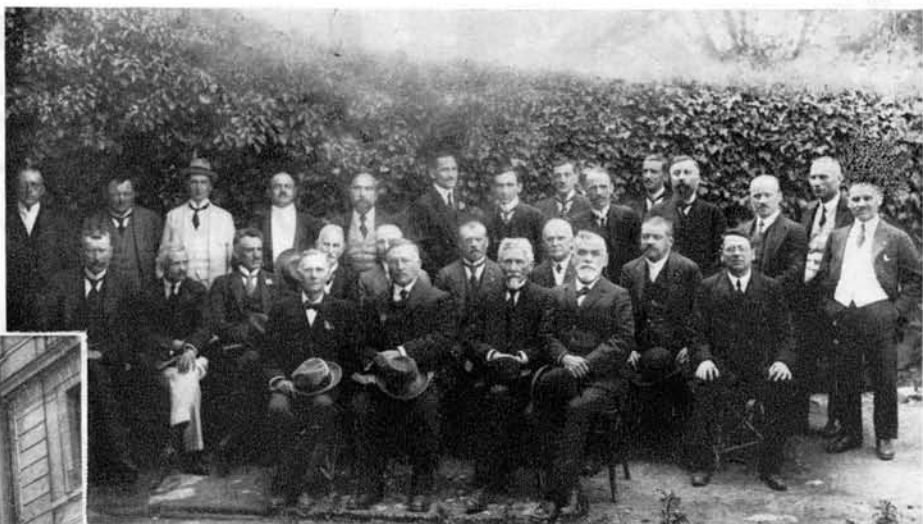
Celje (zgoraj) in Ljubljana (spodaj)
Glavni izhodišči in središči slovenskega združenja.

K današnjemu zadružnemu kongresu

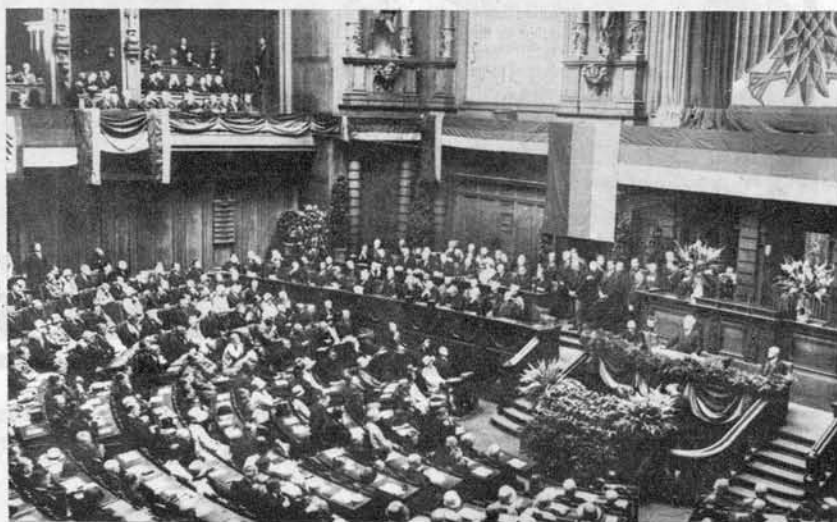
»Zadružni dom« v Belgradu, kjer je sedež »Glavne zadružne zveze v kraljevini SHS«. Poslopje je last »Glavne zveze srbskih kmetijskih zadrug«.

Ing. Iv. Varga, tajnik Glav. zadr. zveze v Belgradu in zadružni publicist.

Udeleženci ustanovnega zborovanja »Glavne zadružne zveze«, ki se je vršilo dne 14. junija l. 1919. v Belgradu. Na sliki je videti najodličnejše voditelje in pionirje jugoslov. zadružništva. V zvezi je včlanjenih 15 zvez z nad 4000 zadrugami in okroglo pol milijona zadrugarji. Na sliki je videti spredaj v sredini ministra dr. A. Korošca, ki predseduje zvezi že od njenega početka, na desno od njega je prof. dr. Lozanič, tedanji predsednik zveze srbskih kmet. zadrug; na levo od dr. Korošca sedi Iv. Antičević, ravnatelj zadr. zveze v Splitu, na levo od tega je sedanji kmetijski minister dr. Frangeš, ki je zastopal nekdanjo Hrv.-slav. gospodarsko društvo, v zadnji vrsti na levi stojita Slovenci dr. Novak in dr. Kukovec, med dr. Koroščem in dr. Lozanicem je videti Ant. Kralja, tajnika ljubljanske Zadružne zveze, na desno od tega pa najzaslužnejšega srbskega zadrugarja M. Avramovića.

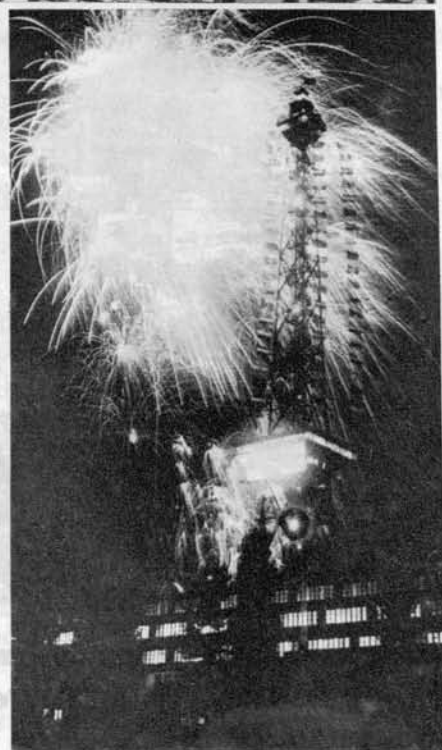
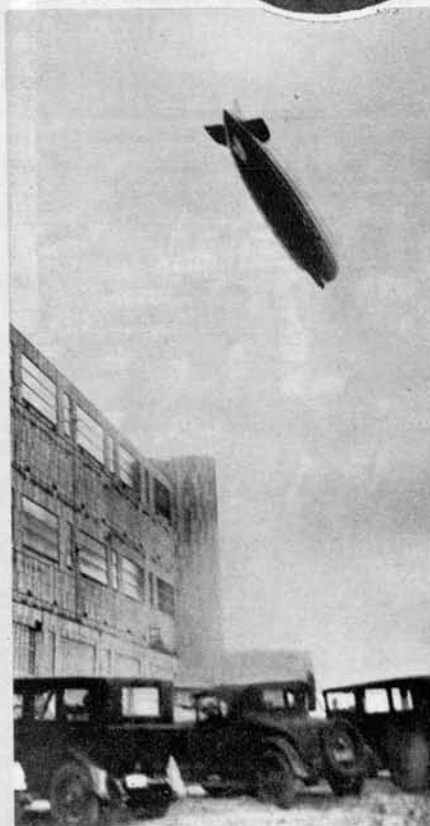
Proslava 10 letnice ustave v nemškem parlamentu. Dne 11. p. m. je praznovala vsa Nemčija 10 letnico svoje ustave, ki je ena najdemokratičnejših in najmodernejših na svetu.

Na levi:

Nemški zrakoplov »Grof Zeppelin« dne 15. p. m. ob priliki svojega poleta na pot okrog sveta. Iz Friedrichshafna je zavzel smer Moskva —Tokio—Amerika—Nemčija.

Na desni:

Na večer otvoritve svetovne reklamne razstave v Berlinu, dne 11. p. m. se je vršila na razstavnem prostoru prelepa razsvetljava. Slika nam kaže mnogobarvni bengalični ogenj raz stolpa tamošnje radijske postaje.

Očetje slovenskega zadružništva

Dr. Jos. Vošnjak,
dolgoletni kranjski dež. odbornik, ki je s svojim bratom Mihaelom prvi začel sredi druge polovice preteklega stoletja propagirati zadružništvo z narodno-politično tendenco.

Iv. Nep. Horak
ustanovitelj prve zadruga na Slovenskem (Obrtnega pomož. društva v Ljubljani leta 1856) in odlični zagovornik ter pospeševatelj zadružne organizacije v bivšem kranjskem deželnem zboru.

Dr. Jan. Ev. Krek
oče današnjega slovenskega zadružništva s socialno-politično tendenco, ki je zanesel zadružno misel v zadnjo slovensko vas in s tem osvobodil slovenskega kmeta oderuštva.

Poslopje »Zadružne zveze« v Ljubljani
(ust. l. 1899.) največje slovenske zadružne centrale, ki si je pridobila tudi največ zaslug za silen razmah in za solidno organizacijo slov. zadružništva.

Poslopje »Gospodarske zveze« v Ljubljani
(ust. l. 1903.) blagovne centrale zadrug, organiziranih v ljubljanski »Zadružni zvezi«. Zveza preskrbuje svoje članice z vsemi potrebščinami in kupuje od njih produkte.

Predsedniki slov. zadružnih zvez

Anton Kristan
predsednik »Zveze gospodar. zadrug za Jugoslavijo«.

Dr. Ant. Korošec
predsednik ljubljanske »Zadružne zveze« in »Glavne zadružne zveze« v Belgradu.

Ing. Fr. Zupančič
predsednik ljubljanske »Zveze slovenskih zadrug«.

IZ SLOVENSKEGA ZADRUŽNIŠTVA

13 mladih dni slovenskega zadrugištva

Še ni preteklo štirideset let od takrat, ko je zavalopila po slovenski zemlji zadruga misel in povzročila gibanje, katerega so se končno udeleževali pozitivno ali negativno vsi krogi, ki so se smatrali dolžne sodelovati. To gibanje, ki je šlo vzporedno z gibanjem za dosego političnih pravic, je zajelo v kratkem času vse sloje naroda, zlasti pa kmeta in delavca. Torej ko so bili najboljši borci naroda na napornem delu, da raztrgajo okove, v katere so bile oklenjene proletarske delavske in kmečke mase, ko so se borili za splošno in enako volilno pravico, je vzniknilo v širokih plasteh naroda tudi hrepenenje po gospodarski osamosvojitvi.

»Zadrugištvo nas bo rešilo!«

Ta klic je prišel od nekod in vsi, ki so hoteli pomagati ljudstvu, so se zganili in se poglabili v bistvo zadrug.

Vsekako pa zadruga misel ni bila povsem tuja, zakaj imeli smo že v deželi nekaj posojilnic, ki so bile osnovane na zadrugi način, le da nositelji dotičnih posojilnic niso imeli dovolj zadrugnega duha in so v njih odločevali krogi, katerih delo ni imelo zadrugnega zmisla in duha.

Med prvimi zadrugarji smo bili Dobropoljci in menda ne bo odveč, ako ob tej

Mlatilnica z bencinskim motorjem last Hranilnice in posojilnice v Cerkljah ob Krki (ust. l. 1907).

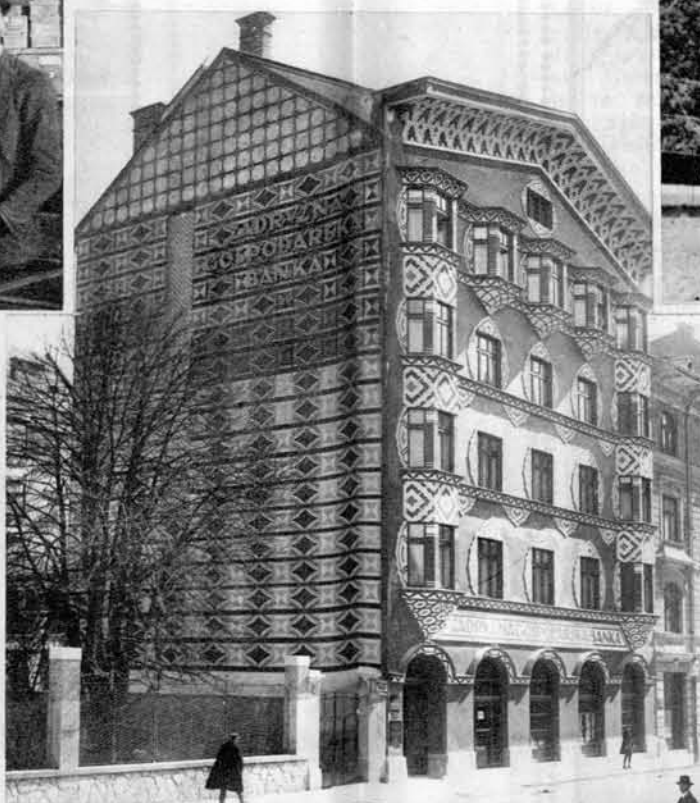
Prodajalna »Kmetijske zadrug« v Starem trgu pri Ložu, ustanovljene l. 1895. To je ena najstarejših sličnih zadrug v Sloveniji.

Na levi:

Slovenske zadrug po njih značaju. Iz te tabele je razvidno, da so v Sloveniji najbolj razvite kreditne zadrug, t. j. hranilnice in posojilnice, ki so si stekle to zaslugo, da so v Sloveniji popolnoma zadušile oderuštvo, ki je še pred pol stoletjem po kmetih tako cvetelo. Kreditnih zadrug ima Slovenija, razen v Prekmurju že skoro dovolj, hvaležen delokrog pa čaka še ostale panoge zadrugištva, med katerimi bi bilo omeniti zlasti kmetijsko strojne zadrug, ki bi spadale v vsako župnijo. Tudi več živinorejskih in mlekarskih zadrug bi bilo nujno potrebnih.

Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, eno največjih in najmodernejših tiskarskih podjetij naše države, last »Jugoslov. tiskarne, r. zadrug« z o. z. v Ljubljani, ki je eno največjih za družnih podjetij naše države sploh.

Poslopje »Prvega delavskega konsumnega društva« na Jesenicah, ust. l. 1898.

Na desni:

Diagram razvoja slov. zadrugištva od uveljavitve avstr. zadrugnega zakona l. 1873. dalje.

Na levi:

Palača »Zadruga gospodarske banke« v Ljubljani, denarne centrale slov. zadrugištva. Ustanovila jo je l. 1920. ljubljanska »Zadruga zveza« in ima delniške glavnice z rezervami nad 17.000.000 Din, vlog nad 400 milij. Din., podružnice pa na Bledu, v Celju, v Djakovu, v Mariboru, v Kočevju, v Kranju, v Novem Sadu, v Somboru, v Splitu in v Šibeniku. Zavod je najmoderneje organiziran in se peča z vsemi borznimi in bančnimi posli ter uživa največje zaupanje.

Delavnica za rahljanje žime na električni pogon »Sitarske in žimarske zadrug« v Stražišču pri Kranju, ust. l. 1907.

priliki povem, kdo nam je pomagal, da smo prišli na plan.

Pač je tlela med nami zadruga misel samopomoči, toda preslabotni smo bili, da bi se bili vzdignili.

Leta 1893, sem se vrnil kot učitelj v Dobropolje, kjer sem razmere že od prej dobro poznal. Pač je bilo nekaj magnatov, vse drugo je bila čreda, ki je dajala volno za sebične pretkance. Tako približno je bilo povsod, saj so prišli v tistem času v bukvice glasoviti notranjski oderuhi.

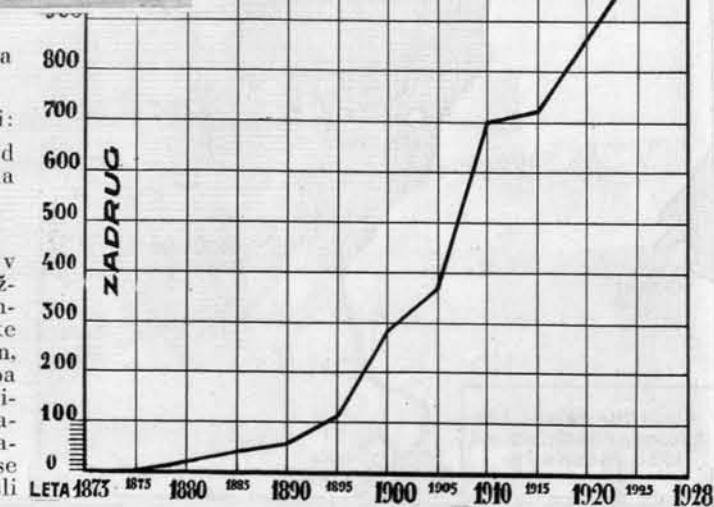
Z dr. Krekom sem se bil seznanil, ko je bil še kaplan v Ribnici in od tedaj sva si bila dolgo časa prav dobra prijatelja in ko je bil prišel v Ljubljano, sem ga vselej obiskal, ako sem prišel v mesto, in ob takih prilikah sva se marsikaj pomenila, saj se je zanimal za vse in mi je povedal to in ono, česar nisem vedel. In ob taki priliki sem mu razkril drastičen slučaj oderuštva, ko mi je tak tipičen oderuh sam razlagal, na kak način je prišel do premoženja in na kak oduren način skubi svoje žrtve.

Krek mi je rekel: »Ustanovi posojilnico!«

Ker sem se zavedal svoje nemoči v oskernem oziru, sem kajpada zmajal, a on, ki je bil tedaj že proniknil v duh Rajfajznov, mi je takoj ovrget vse pomisleke in mi je dal pravila neke nemške posojilnice, češ, tu imaš, pa naredi.

»Sirola!« (Nadaljevanje na strani 280.)

U SLOVENSKEGA ZADRUŽNIŠTVA

KMETIJSKO STROJNE ZADRUGE 32 ALI +4
OBRTHNE ZADRUGE 51 ALI +4
ELEKTRIČNE ZADRUGE 53 ALI
STAVBNE ZADRUGE 71 ALI -
MLEKARSKE ZADRUGE 72 ALI

ŽIVINOREJSKE PAŠNIŠKE ZADRUGE 82 ALI -7'2%
RAZNE ZADRUGE 123 ALI -10'8%

NABAVNE IN PRODAJNE ZADRUGE 154 ALI +13'5%

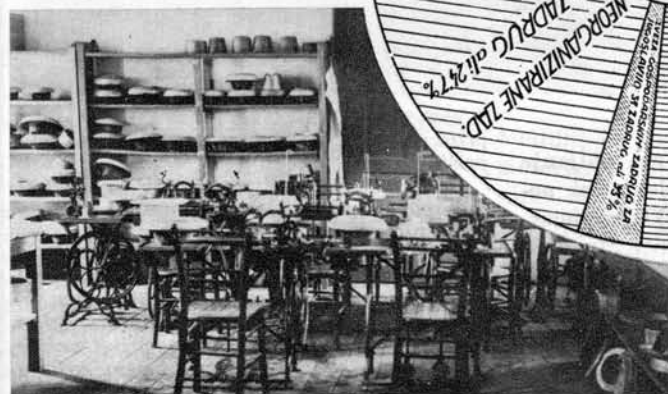
KREDITNE ZADRUGE
492 ALI +43'4%

Izdelovalnica sira mlekarске zadruge v Škofji Loki (ust. l. 1899.), s katero je združena tudi mlekar. šola (ust. l. 1927.)

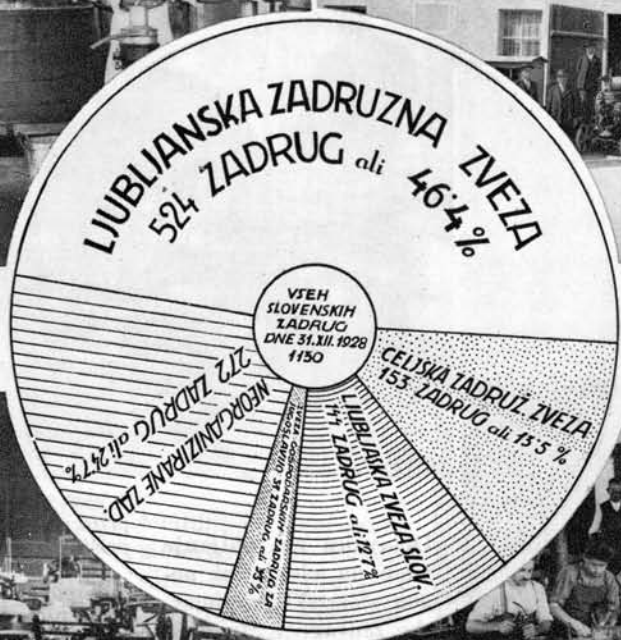
Bogata zaloga strojev »Kmetijskega društva, r. z. z o. z. v št. Vidu nad Ljubljano«.

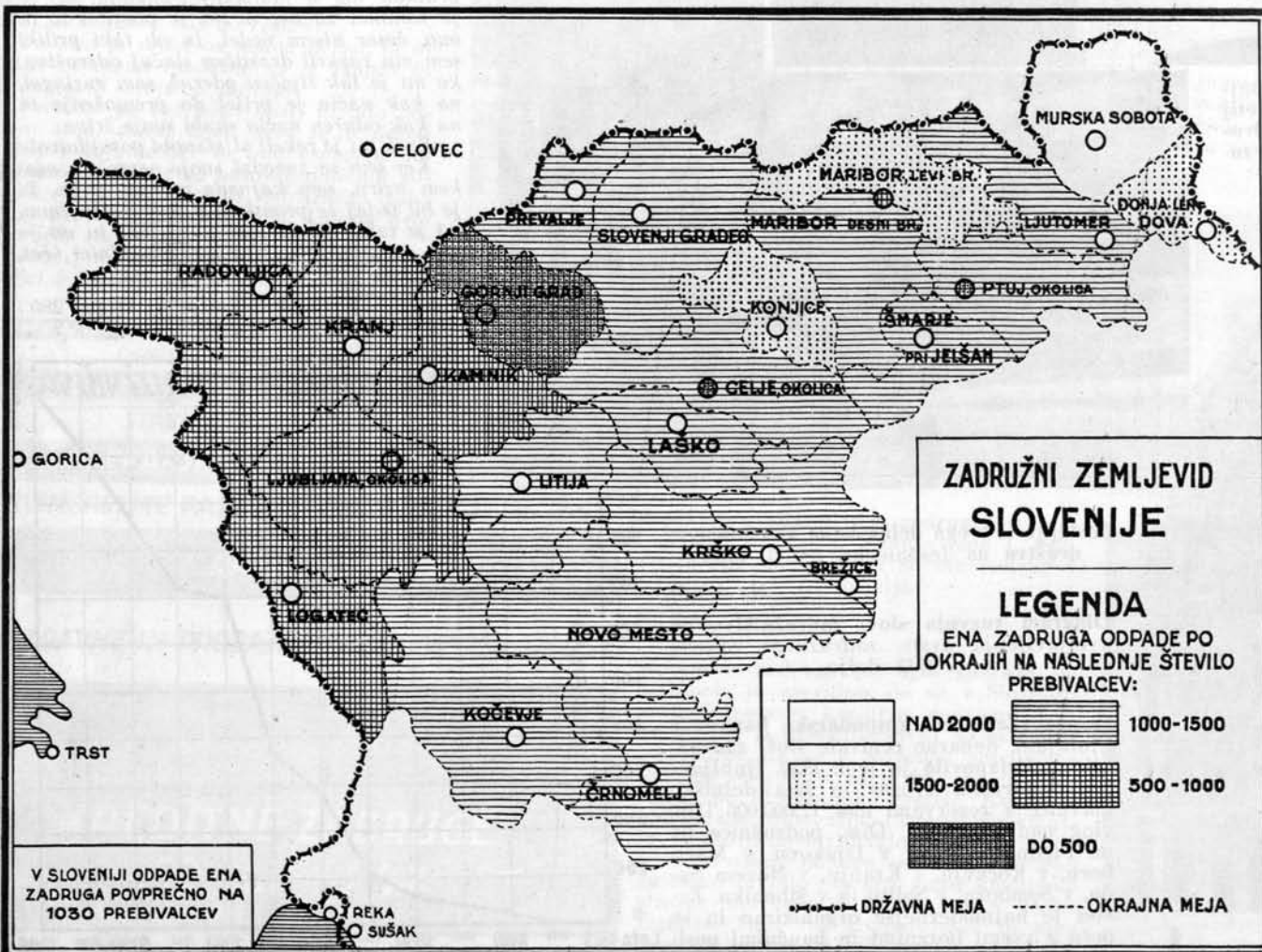
Šivalnica Slamnikarske in klobučarske zadruge v Mengšu, ust. 1906.

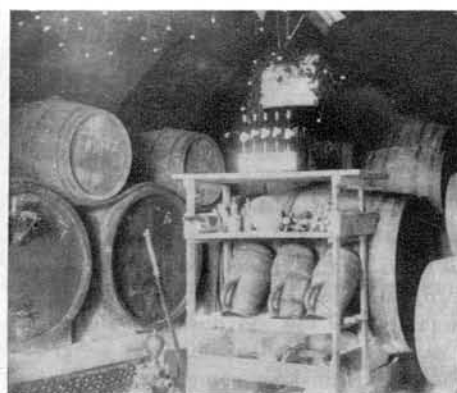
Delavnica čevlj. gospod. zadruge v Dobračevi pri Žireh, ust. l. 1909.

Pregled slovenskega zadrugištva po zadrugijskih zvezah.

HRANILNE VLOGE V SLOVENIJI

Zadružna klet Vinarske zadruge v Ljutomeru.

Pregled hranilnih vlog v Sloveniji po stanju z dne 31. XII. 1928, ki kaže izredno važen pomen, ki ga ima v slovenskem denarstvu zadružništvo.

Na levi:

Jugoslovanska knjigar-
na v Ljubljani, najsta-
rejša in največja knji-
gotrznica ter založni-
štvo v Sloveniji, last
»Jugoslovanske knjigar-
ne, r. zadruge z o. z. v
Ljubljani«. Knjigarna
izdaja sama leposlovna,
znanstvena in nabožna
dela, muzikalije, zem-
ljevide itd., ima v za-
logi vse slovenske knji-
ge ter velik sortiment
srbskohrvaških, nemških,
francoskih i. dr. lepo-
slovnih, znanstvenih in
glasbenih del.

Na desni:

Stavba Kmetijskega dru-
štva v Dobropoljah na
Dolenjskem, prve take
zadruge na Slovenskem,
ki je bila vzor avstrij.
zadružništvu, pravtako,
kakor je bilo Dobre-
polje dolgo let vzor za-
druž. organiziranih žup-
nij. Ustanovil in vodil
je te zadruge tedanji
tamkajšnji nadučitelj
Fr. Jaklič, pisec našega
članka v tej številki.

Spodaj:

Pašnik živinorejske za-
druge v Gorjah pri
Bledu.

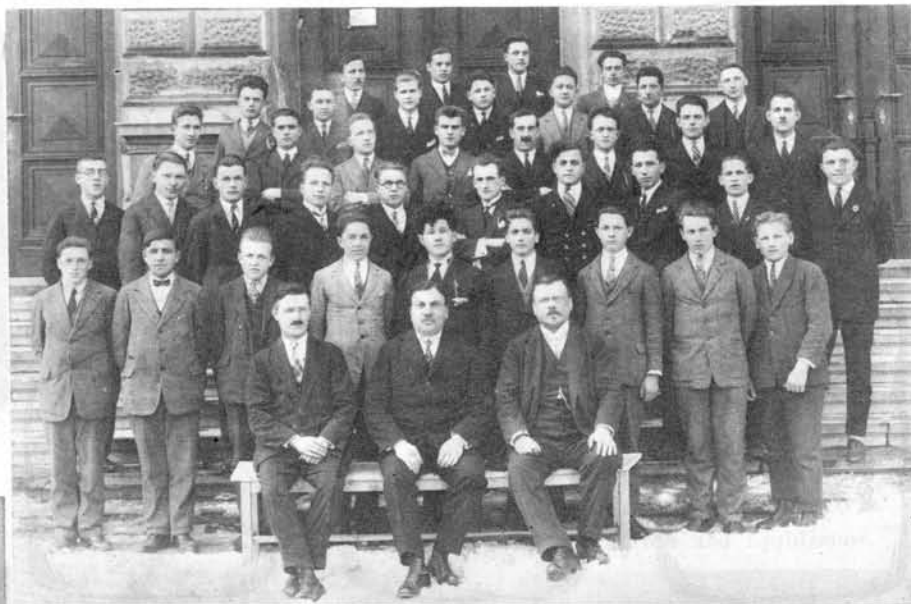

Spodaj:
Skladišče so-
dov Sodar-
ske zadruge
na Česnjici
pri Železnih,
ki jo je
ustanovil l.
1901. dr. J.
E. Krek.

Na desni:

Gojenci »Zadružne šole« v Ljubljani leta 1928-29., prve in doslej edine slične šole v Jugoslaviji (druga šola v Evropi), ki jo je ustanovil l. 1908. na dr. Krekovo pobudo bivši kranjski deželni odbor. Šola je vzgojila že jako veliko število odličnih zadrugarjev za vse slovenske in deloma tudi za hrvatske pokrajine. Šola se vrši vsako leto v zimskem semestru na »Drž. dvorazredni trgovski šoli v Ljubljani«.

Knjigoveznica Jugoslov. tiskarne v Ljubljani, ki ima stalno v zalogi različne knjige za zadruge.

Paviljon K na ljubljanskem velesejmu, kjer se vrši te dni prva slov. zadružna razstava.

(Nadaljevanje s strani 277.)

Oživiti posojilnico v Dobrepoljah v tistem času ni bilo tako lahko. Ustanovitev posojilnice sem pač neumorno propagiral v krogu znancev, končno pridobil tudi duhovnike v sosesčini, in ravno pred 35 leti meseca julija je bilo, ko smo imeli v šoli ustanovni shod in je Krek imel propagandni govor, ker samo moje besede ne bi bile mogle pliti ljudem poguma. Šola je bila polna zborovavcev, zakaj prišli so siromaki, kakor tudi lastniki rejenih mošnjčkov. In ob tej priliki je Krek vsekali po oderuhih, da je kar zbolelo tiste, ki so imeli slabo vest.

Najpeljanejši med njimi, B., je zagodrnjal in rekel enakomislečim:

»Pejma!«

In precej jih je zropotalo iz šole.

A navzlic temu smo izvolili odbor, v katerem so bili od zunanjih: Prijatelj, župnik struški, Brenc, gregorski, Rihar, kaplan velikolaški, in Tone Pfajfar, prijatelj Krekov, kaplan dobrepoljski. Potem nas je bilo še osem Dobrepoljcev, od katerih dva živa dva. Pravila nam je priredil dr. Šušteršič, ki je oskrbel tudi vse, kar je bilo potrebno za opis pri okr. sodišču. Izposloval nam je podporo Kranjske hranilnice, ki je prispevala k ustanovnim stroškom in vložila nekaj denarja.

Pozimi je začela posojilnica poslovati in skoraj istočasno tudi v Trnovem, zakaj dobrepoljski zgled je vlekel. Kakor sem še danes hvaležen osem, ki so takrat sodelovali pri nas, moram omeniti tedanjega stolnega vikarja Birka, ki je posojilnici iz idealizma priskočil na pomoč s tisoč goldinarsko hranilno vlogo, kar je bilo za takratne razmere izdatna pomoč.

Kmalu je bil prebit led predsodkov in nezaupanja. Potrebni so videli, da posojilnica ni prazna beseda, ter so se je oklenili, a kmalu so prišli tudi tisti, ki so imeli kaj gotovine in v kratkem je bil uspeh boljši, kakor ga je pričakoval največji optimist.

Navzlic vsem oviram si je zadružna misel utirala pot preko domovine, oklenili so se je vsi, ki so bili pomoči potrebni, kakor tudi oni, ki so imeli usmiljenje za ljudsko revščino, a oni, ki so zaslutili, da bi jim zadružništvo na kak način skratilo svobodno izkoriščanje nevednega naroda, so zavzeli čimdalje bolj sovražne pozicije napram zadružni misli.

A šlo je.

Kmalu potem so si delavci v Ljubljani ustanovili prvo konsumno društvo, nastal je konsum v Trnovem in Starem

trgu, a komaj eno leto po začetku posojilnice v Dobrepoljah, se je že vršil ustanovni zbor kmetijskega društva.

Ljudje so spoznali korist posojilnice in jasno jim je bilo tedaj, da si pomagajo iz zadrege tudi na drugo plat, in sicer, da lahko cenejše nabavljajo potrebščine za dom in boljše prodajajo pridelke. Nikoli ne bom pozabil tistega navdušenja, ki ga je izzval prof. dr. Janežič, ne s kakim govorniškim patosom, pač pa s prepričevalnostjo izvajanja.

Proo kmetijsko društvo je bilo dejstvo. Na vse strani je bilo treba pojasnjevati, iz mnogih krajev so prihajali v Dobrepolje preprosti možje, kakor tudi izobraženi gospodje, da se pouče na licu mesta. Ne morem navajati imen, gotovo pa je, da tako, kakor je bilo tam doli pri nas, ni manjkalo poizvedovalcev pri voditeljih prvih zadrug tudi v drugih krajih.

In od tedaj ni bilo na slovenski zemlji shoda, na katerem bi se ne bilo govorilo o zadružništvu, bodisi da se ga je prikazovalo kot rešilno za ljudstvo, ali pa škodljivo. Vse politično časopisje je pisalo pro ali contra. Zadružna misel je prišla v literaturo. Bohinjec je poslal v svet svojega »Svedca«, izšel je moj »Prvi hleb« in dr. Govorilo se je pro in contra v deželnem zboru. Tako se je razširjala zadružna ideja širom naše zemlje. Pa je nastala Zveza kranjskih posojilnic, ki se je kasneje preoblikovala v Gospodarsko zvezo, iz katere se je izločila končno Zadružna zveza kot denarna centrala. Nastale so še druge zadružne zveze in naposled tudi nasprotniki niso mogli drugače, da so organizirali svoje. Resnica pa je: zadružno misel med Slovenci so razgibali ljudje katoliških načel z dr. Krekom na čelu.

A kljub temu je bilo lepo tedaj, ko smo rastli v boju in delu in človek bi bil rad še enkrat mlad, da bi z vsem mladostnim elanom zastavil moči za potrebe naroda. Ker pa to ne more več biti in smemo stari prevžitkarji le še opazovati in zvečiti pelin, ki nam je bil v dar, se le še ogrevamo pri ognju mladih let in se veselimo, ko vidimo, da je bilo naše delo ovenčano z uspehi.

Zadružna misel je kljub vsem pomanjkljivostim popolnoma zmaga. Drug, mlad rod vodi zadružništvo in zida na starih temeljih, položenih globoko v našo zemljo. Iz naših napak ste se učili, modrejši ste, kakor smo bili mi stari, upirajte se z ljubeznijo in požrtvovalnostjo in zidajte srečno dalje na preizkušenih zadružnih temeljih stavbo gospodarskega blagostanja našega naroda.

Fr. Jaklič.